Socialstyrelsen

Socialstyrelsens stöd till genomförandet av samsjuklighetsreformen

Anna Backman - anna.n.backman@socialstyrelsen.se

Avdelningen för kunskapsstyrning hälso- och sjukvård och tandvård/Nationella Riktlinjer 4

RFMA, 12 november 2026

Socialstyrelsen har fått i uppdrag att stödja genomförandet av samsjuklighetsreformen

Regeringen

Regeringsbeslut I:3

2026-02-26
S2026/00382

Socialdepartementet

Socialstyrelsen
106 30 Stockholm

Uppdrag till Socialstyrelsen att stödja reformen om en mer sammanhållen vård för personer med skadligt bruk eller beroende och andra psykiatriska tillstånd

Regeringens beslut

Regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att genomföra insatser för att stödja genomförandet av en reform för en mer sammanhållen vård för personer med skadligt bruk eller beroende och andra psykiatriska tillstånd, där regionerna har ansvar för all hälso- och sjukvård vid skadligt bruk och beroende. I uppdraget ingår också att utföra förberedande insatser inför genomförandet av förslagen i lagrådsremissen ”En mer sammanhållen vård för personer med skadligt bruk och beroende och andra psykiatriska tillstånd” med syftet att tydliggöra huvudmännens ansvar för en sammanhållen vård och insatser till personer med skadligt bruk eller beroende i kombination med andra psykiatriska tillstånd. Uppdraget ska genomföras i enlighet med det som anges under rubriken ”Närmare om uppdraget”.

Uppdraget ska samordnas med Socialstyrelsens övriga pågående arbeten och uppdrag avseende vård och stöd till personer med skadligt bruk eller beroende, med eller utan samsjuklighet. I synnerhet ska samordning ske med Socialstyrelsens regeringsuppdrag om att fram en myndighetsgemensam nationell plan för en bättre beroendevård (dnr S2025/01284). Socialstyrelsen ska i detta arbete inhämta kunskap och erfarenheter från Folkhälsomyndigheten samt övriga myndigheter som deltar i arbetet med den myndighetsgemensamma planen.

Vid genomförandet av uppdraget ska Socialstyrelsen föra dialog med och inhämta kunskap och erfarenheter från Sveriges Kommuner och Regioner

Telefonväxel: 08-405 10 00
Webb: www.regeringen.se

Postadress: 103 33 Stockholm
Besöksadress: Fredsgatan 8
E-post: s.registrator@regeringskansliet.se

Arbetet ska redovisas senast
den 31 mars 2027

Socialstyrelsen ska bland annat:

- uppdatera **nationella riktlinjer** för skadligt bruk och beroende
- ta fram kunskapsstöd för **samordningen inom hälso- och sjukvård med andra psykiatriska tillstånd**
- ge stöd för **integrerade verksamheter och arbetssätt för barn och vuxna**
- ta fram **statistikunderlag** som kan ligga till grund för lägesbilder
- uppdatera befintliga **kunskapsstöd avseende stöd till anhöriga**, alternativt att öka kännedomen om befintliga kunskapsstöd
- ta fram **webbutbildningar och digitala stöd** för kompetensutveckling
- **informera** om reformen

Socialstyrelsen

Samsjuklighetsreformen skulle egentligen kallas för

Samverkansreformen

- System och arbetssätt möter inte behovet av en samordnad, personcentrerad och kunskapsbaserad vård och omsorg.
- Tilliten till vård och omsorg brister.
- Tillsammans har vi möjlighet att bättre ta ansvar för de som behöver det allra mest.
- Vi utgår från målbilder som har tagits fram tillsammans med personer med egen erfarenhet och deras närstående.
- Socialstyrelsen bidrar till förändringen

Målbilder för vård och stöd ur ett patient- och brukarperspektiv

Tidig hjälp med psykisk ohälsa och skadligt bruk

Stöd och vård som är lätt att hitta, komma i kontakt med och som är tillgänglig när jag behöver den

Tillgång till fungerande behandling och möjlighet att välja utifrån det som passar mig

Stöd och vård som hänger ihop som en helhet

Inte bli utestängd från stöd och vård och få hjälp med både beroende och psykisk ohälsa

Bli lyssnad på, få förståelse och bli behandlad med samma respekt som andra

Bli stärkt i min egen förmåga att hantera min situation och ha inflytande över min vård och omsorg

En fungerande vardag och ett meningsfullt sammanhang

En person som jag kan lita på och som följer med i hela processen

Att vården och omsorgen lyssnar på, involverar och ger stöd till mitt nätverk

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen har delat in uppdraget i sju delprojekt

Nationella riktlinjer skadligt bruk och beroende

- Publicera uppdaterade NR år 2029–2030

Integrerade verksamheter och arbetssätt BoU

- Genomföra förstudie

Kunskapsstöd om stöd och behandling

- Två kunskapsstöd om ansvarsfördelning mellan region och kommun om psykologisk behandling, psykosocial behandling och socialt stöd

Samordnade vård- och stödverksamheter

- Genomföra kartläggning
- Ta fram stödmaterial
- Genomföra regelbunden dialog med regioner och kommuner

Underlag för läges- och behovsanalyser

- Ta fram förslag på användning av registerdata för att genomföra läges- och behovsanalyser

Samordnad hälso- och sjukvård vid samsjuklighet

- Ta fram stödmaterial
- Ge implementeringsstöd

Kunskapsstöd anhöriga

- Uppdatera kunskapsstöd
- Ta fram stödmaterial

September-oktober 2026

- Kick-off - konferens
- Kunskapsstöd om vuxna stöd och behandling
- Webbinarium om vuxna
- Påbörjat stöd om etablering och drift av samordnade verksamheter

November-december 2026

- Kunskapsstöd om barn och unga stöd och behandling
- Förstudie om integrerade verksamheter barn och unga
- Nationell lägesbild publiceras
- Samlad information om reformarbetet

Januari-mars 2027

- Översatt och kvalitetssäkrad FACT-manual
- Webbinarium om barn och unga
- Kunskapsstöd anhöriga
- Kunskapsstöd samordning inom hälso- och sjukvården
- Uppföljningskonferens

Socialstyrelsen

Samordnade vård- och stödverksamheter

Målsättning: Senast 31 januari 2027 ska kartläggningen:

- ge en uppdaterad och breddad nationell nulägesbild av vård- och stödverksamheter för personer med psykisk funktionsnedsättning och särskilda, långvariga behov
- beskriva befintliga samverkansstrukturer mellan regioner och kommuner
- identifiera centrala hinder och utvecklingsbehov
- ta tillvara lärdomar från Norges arbete med frågan.

Syfte: Kartläggningen ska:

- ge en nulägesbild
- ge underlag för att stötta regioner och kommuner i deras fortsatta arbete inför januari 2028.

Samhällsnytta
KARLSTADS UNIVERSITET SAMHÄLLSNYTTA AB

Stöd för etablering av samordnade vård- och stödverksamheter

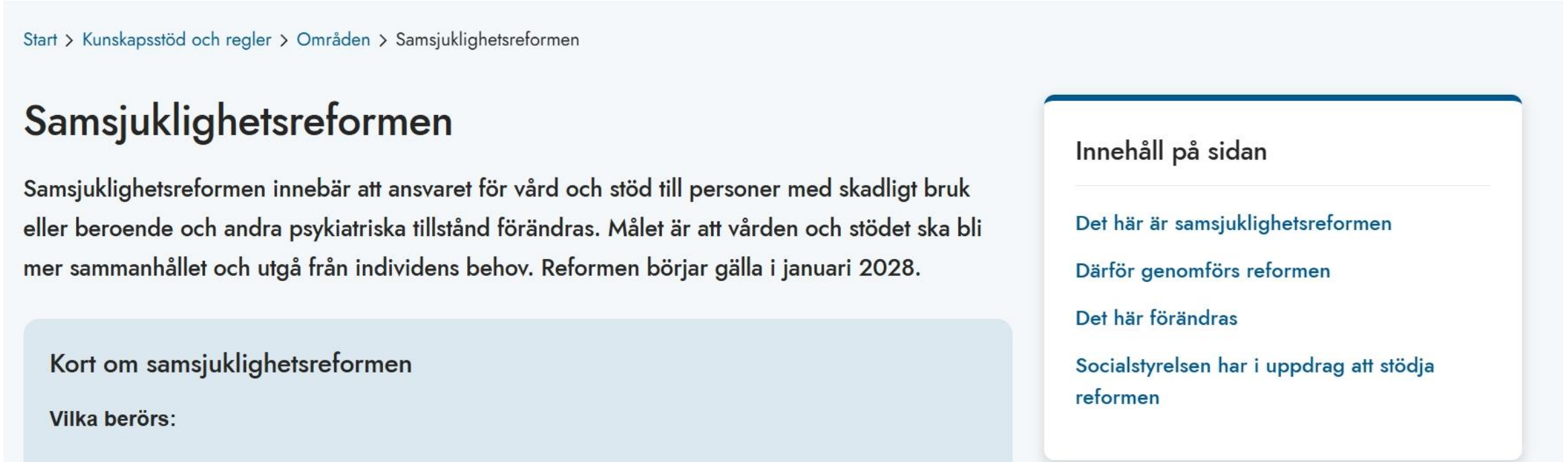
Nationella riktlinjer för skadligt bruk och beroende

2026	• Kartläggning för att identifiera vägledningsbehov som kvarstår eller tillkommit inom alkohol och narkotika • Etablera och konkretisera samarbete med SBU • Tillsätta expert- och prioriteringsgrupper
2027	• Arbeta med kunskapsunderlag alkohol och narkotika • Påbörja arbetet med gambling och gaming
2028	• Delredovisning alkohol och narkotika
2029-2030	• Remissversion gambling och gaming • Slutpublicering

Närliggande uppdrag med bäring på reformen

- Boende, boendestöd och sysselsättning – kunskapsstödjande material
- Bostad först – manual och handbok till personal
- Barn som anhöriga – kunskapsstödjande publikationer och filmer
- Tillgång till psykiatrisk vård för placerade barn och unga – rapport med kostnads- och kapacitetsberäkning
- Primärvårdsuppdraget
- Tvångsvårdsuppdraget

Samlingssida för Socialstyrelsens arbete med reformen Samsjuklighetsreformen – Socialstyrelsen

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen

Uppdrag att stödja reformen om en mer sammanhållen vård för personer med skadligt bruk eller beroende och andra psykiatriska tillstånd

Kunskapsstöd vuxna

Kunskapsstöd barn och unga

Anna Backman, Sofia Trygg Lycke, Elin Fischer, Sara Lundgren

Kunskapsstödets innehåll

- Två vägledande skrifter
- Frågor och svar på hemsidan
- Webbinarieserie under hösten och vintern 2026
  - Filmerna ligger kvar på hemsidan i kortare format
  - Inbjudan talare
  - Lärande exempel

Skrifternas disposition

- Inledning
  - Det här är Samsjuklighetsreformen
  - Socialstyrelsens uppdrag att ge stöd
  - Om den här skriften
- Några centrala begrepp och uttryck
- Behandling respektive sociala stödinsatser
- Det här säger lagstiftningen
  - HSL
  - SoL
  - Ny lag om samordnad vård- och stödverksamhet
  - Gällande lagstiftning om samverkan
- Nästa steg
- Referenser

Socialstyrelsen

Några centrala begrepp och uttryck

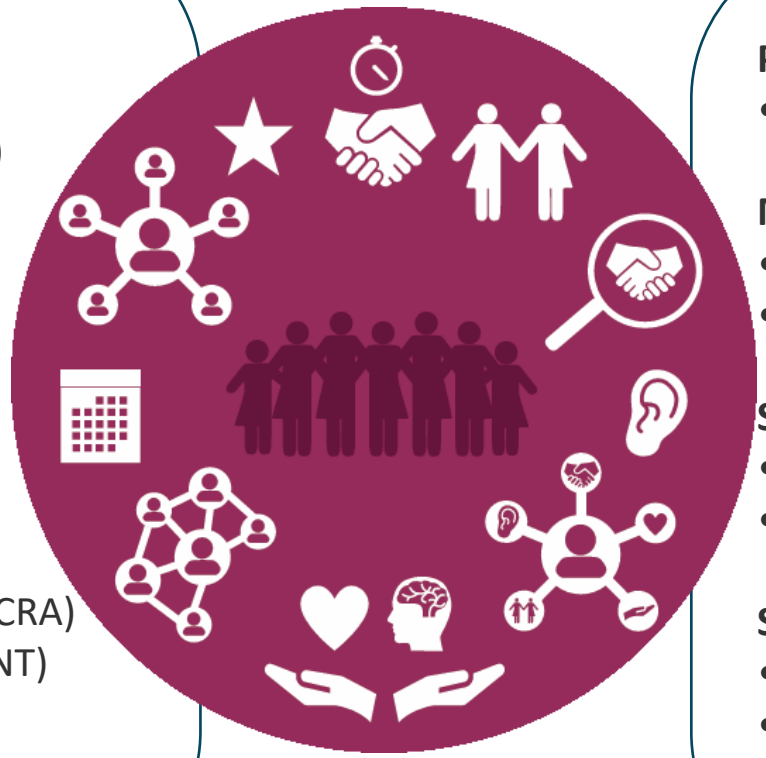
- Samsjuklighet
- Skadligt bruk och beroende
- Psykisk funktionsnedsättning
- Vård
- Behandling
- Psykologisk och psykosocial behandling
- Sociala stödinsatser

Behandling

Psykologisk behandling
- Motivationshöjande behandling (MET)
- Kognitiv beteendeterapi (KBT)
- Psykodynamisk terapi (PDT)
- Interaktionell terapi (IPT)
- Nätverks- och parterapi (som tillägg)

Psykosocial behandling
- Återfallsprevention
- Tolvstegsbehandling
- Community reinforcement approach (CRA)
- Social behaviour network therapy (SBNT)
- MATRIX-programmet

Sociala stödinsatser

Personellt boendestöd
- Boendestöd

Modeller för boendeinsatser vid hemlöshet
- Vårdkedja
- Bostad Först

Stöd till sysselsättning
- Arbetsförberedande träningsmodeller
- Individual placement and support (IPS)

Socialt stöd till anhöriga
- Al- eller Nar-anon-inspirerade stödprogram
- Coping skills training
- CRAFT

Samordning av vård och stöd

- Individuell case management i form av strengths model
- Case management i form av integrerade eller samverkande team (exempelvis ACT-modellen)

Referens: Socialstyrelsen. Nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende. Stöd för styrning och ledning. 2019

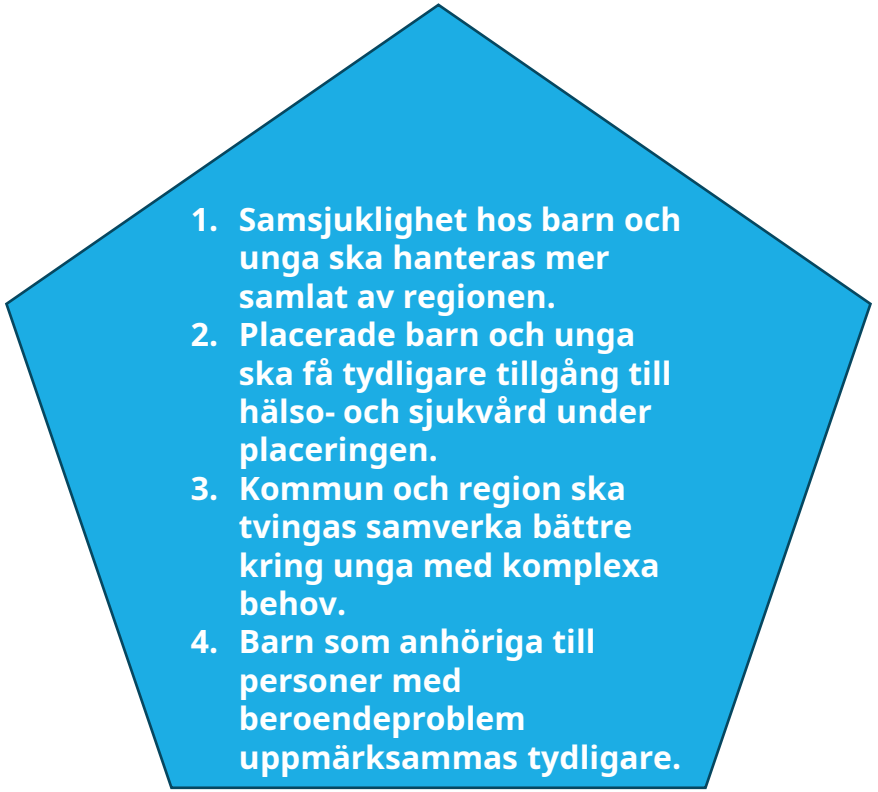
Bild i mitten. Referens: Delbetänkandet av samsjulighetsutredningen. SOU 2021:93
Formaterad med stöd av AI.

Socialstyrelsen

Barn och ungdomsfokus i reformen?

Reformen ska vara åldersneutral, men

- Förutsättningarna ser annorlunda ut jämfört med vuxna
  - Andra tillstånd, snarare riskbruk än skadligt bruk eller beroende
  - Annan tidsrymd, kortare tidsperspektiv
  - Nätverk/systemperspektiv
  - Andra insatser, färre namngivna insatser i NR
  - Barn är betydligt färre och mindre geografiskt koncentrerad än vuxenpopulationen.
  - Större behov av samverkan över kommun- och i vissa fall länsgränser

- Beaktar barnkonventionen
  - **Alla barn har rätt till bästa möjliga hälsa**

Socialstyrelsen

Frågor för att stimulera implementering

Vad behöver **vi som ledning göra** för att personalen ska kunna utveckla och upprätthålla kompetensen?

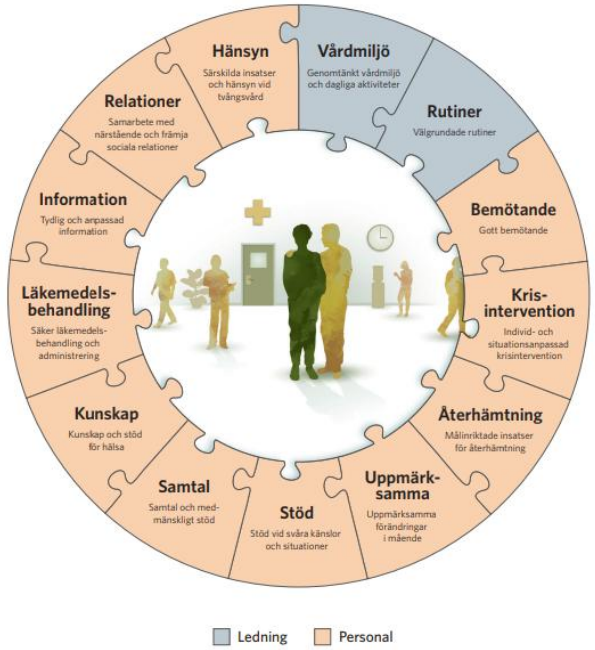
Vad behöver **vi förändra eller säkerställa i verksamheten** för att personalen ska kunna använda kompetensen i praktiken?

Vilket stöd behöver vi för att kunna använda kompetensmålen i styrning, kompetensutveckling och uppföljning?

Socialstyrelsen

Andra kunskapsstöd som utgör centrala underlag

- Uppföljningssamtal efter tvångsåtgärd – Stöd för att förbereda, erbjuda och genomföra uppföljningssamtal
- Personlig krisplan – Kunskapsguiden
- Närståendes delaktighet i psykiatrin och rättspsykiatrin – Kunskapsguiden
- Diskussionsmaterial om personcentrering – Kunskapsguiden
- Att hjälpa i svåra situationer – ett utbildningsmaterial – Kunskapsguiden
- Delat beslutsfattande – Kunskapsguiden

Socialstyrelsen

Tack för idag!

anna.n.backman@socialstyrelsen.se

Socialstyrelsen